

Hicabi
KIRLANGIÇ
ile
Söyleşi

Konuşan:
Mehmet ÖZTUNÇ

1966 Amasya doğumludur. İlk ve orta öğrenimini Amasya’da tamamladı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Fars Dili ve Edebiyatı alanında öğrenim gördü. Aynı bölümde yüksek lisans ve doktora yaptı. 1988 yılında araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde öğretim üyesi ve Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Başkanı olarak görevini sürdürmektedir. Mevlânâ Araştırmaları Derneğinin kurucularından ve yönetim kurulu üyelerinden olan Kırlangıç, bir dönem (2006-2008) Türkiye Yazarlar Birliğinin Genel Başkanlığını üstlenmiş olup Ocak 2014’te yeniden TYB Genel Başkanlığına seçildi. Evli ve üç çocuk babasıdır.

Kırlangıç, Fars dili ve edebiyatı ve özellikle İran şiiri alanında çeşitli makaleler ve kitaplar yayımladı. Mevlâna’nın *Mesnevi’sini* arkadaşları Derya Örs ile birlikte Türkçeye çevirdi, Şirazlı Sa’dî’nin *Bostan ve Gülistan*’ıyla Hâfız’ın *Divan*’ını yeniden Türkçeye kazandırdı.

2013’te Kırgızistan’da düzenlenen Türkçenin 10. Uluslararası Şiir Şöleninde Türkiye Yazarlar Birliği tarafından verilen üç büyük ödülünden biri olan Manas Büyük Ödülüne layık görüldü.

Şiir kitapları: *Hayret Makamında* (1993), *Düşte Yürüyen Derviş* (2004), *3 Defter* (2015).

Ben hem hayretteyim hem de aklım başımda kalsın istiyorum.

• *Son şiirlerinizin de yer aldığı Başboş Kıtalar çalışmanız daha önce yayımlanan Düşte Yürüyen Derviş ve Hayret Makamında kitaplarınızla birlikte Ebabil Yayınları tarafından “3 Defter” adıyla yayımlandı. Öncelikle Başboş Kıtalar’ı niçin bağımsız bir kitap olarak yayımlamadığınızı sormak isterim...*

Benim açımdan şiir kitabı yayımlamanın bir hedef olmadığını belirterek başlayayım. Son dosyamın adını “Başboş Kıtalar” koyduğumu önceden ilan etmiştim ama ne zaman kitap hâline geleceği konusunda bir öngörüm ve programım yoktu. Burada kıta kelimesiyle iki anlam birden hedefliyordum; hem şiirde bir nazım şekli olan kıta, hem de askerî birlik anlamında kıta. Bu arada önceki iki kitabımın da bir şekilde yeniden yayımlanması fena olmaz diye de düşünüyordum tabii. Çünkü kitabı soranlar, bulamadıklarını söyleyenler vardı. Bazen fotokopi veriyordum isteyenlere. Ebabil Yayınları’nın yönetmeni şair kardeşim Osman Özbahçe şiirlerimi kitap olarak basmayı önerince 3 Defter gündeme geldi. Eski iki kitabımı da yeniden basmak söz konusu olunca, okuyucunun karşısına az sayfalı üç kitapla çıkmaktansa hepsini bir araya getirelim dedik. Bu iş doğaçlama geliştirebilirim. Bu birleşik kitabın adı ne olsun diye müzakere edince aklıma “3 Defter” adı geldi. Özbahçe de beğenince netice bu oldu.

• *“3 Defter” ismi toplu şiirler için mütevazı bir tercih değil mi?*

Bence değil. Defter kelimesi benim en sevdiğim kelimelerden. Ayrıca defterleri de çok severim. Bilgisayar çağında, ne yapacağımı bilmeden gördüğüm güzel defterleri alır dururum. Şiir hayatıma küçük defterlere şiir yazarak başladım. Çokları böyle yapmıştır. Bu yüzden benim mütevazı şiirlerimin toplandığı kitaplara defter denmesi iddialı bile olabilir. Öte yandan Mevlâna’nın Mesnevi’siyle yatıp kalkan biri olarak Mesnevi’nin ciltlerine defter denmesinden de etkilenmiş olabilirim. Dolayısıyla o kadar da basit bir ad değil 3 Defter. Haz veren bir ad olduğunu bile söyleyebilirim.

• *Başboş Kıtalar, 11 yıl aradan sonra yayımlanan bir çalışma. Hicabi Kırlangıç’ın on yıllara yayılan şairliğini göz önünde bulundurduğumuzda sanırım şiirinizin durulduğunu, yalınlaştığını, daha derin ve yoğun aktığını söyleyebiliriz. Ne dersiniz?*

Bu konuda bir şey demek benden beklenmemeli. Az şiir yazan ve yayımlayan birisi olarak bu kadar uzun aralıklı şiir kitabı çıkarmam şaşırtıcı değil. İşte bütün şiirlerimi topladık 200 sayfa etmedi. Bazıları benim başladığım tarzda şiir söylemeyi sürdürdüğümü düşünürler. Ben biraz da olsa değiştiğimi sanıyorum. Şiirde beslenme tarzım da de-

ğişti belki. Durulma, yoğunlaşma veya yalınlaşmayla ilgili ben bir şey söylemeyeyim ama şunu belirteyim: Şiir bana iyi geliyor.

- **Hayret Makamı tasavvufi bir çağrışımla kulağa doluyor. Şiirinizin tasavvufuyla nasıl bir ilişkisi var, beslenme kaynaklarınız nelerdir?**

Hayret makamı seyrüsülükte bir menzildir elbette; bu biliniyor. Çok değerli bir makamdır. Bu, kitap adı olarak bilinçli bir seçim. Fakat itiraf etmeliyim ki bu kitabı yayımladığımda tasavvuf konusundaki birikimim bir arpa kadar. Arpayı küçümsemeyelim bu arada. Sanırım hayret kelimesi beni efsunlamıştı. Hem liseden beri dinî, tasavvufî metinler okuyordum hem de üniversitede Farsça çalışırken kaynaklarımızın

yüzde doksanı bir şekilde tasavvufuyla bağlantılıydı. Ne var ki bir şeye intisap anlamında hiçbir zaman bir tasavvuf tecrübem olmadı. Hatta bu açıdan bakıldığında tasavvufa hep mesafeli oldum. İbn Haldun'un tasavvufa yaklaşımından fazlaca etkilenmiş olabilirim. Benim şeyhlerim kitaplardı. Galiba hep hayrette kaldım. İlk kitaptaki şiirlerde beslenmem çok düzenliydi diyemem. Tabir yerinde olur mu bilmem; ne bulursam yiyordum ama şifahi beslenmem daha iyiydi ve bu şifahi beslenme, kitabi beslenmedeki işe yaramaz gıdaları bertaraf etmeme yardım ediyordu galiba. İlk kitaptan sonraki ve şimdiki beslenmeme gelince; tabii ki daha düzenli bir beslenme söz konusu. Şiir için ne derece iyidir düzenli beslenme, bilemiyorum. Bazen, okuduklarımın bana sınırlar çizdiği düşüncesine kapılıyorum. Şiirde ana yolda hep sağdan gitmek pek de makbul değil galiba. Bazen, şiirde hezeyanların itibarı daha fazla oluyor sanki. Ben hem hayretteyim hem de aklım başımda kalsın istiyorum, diye kendimi irdeliyorum bazen.

- **Robert Browning'e bir şiirinde ne demek istediği sorulduğunda, "Yazdığım esnada bunu sadece Tanrı ve Robert Browning biliyordu. Artık sadece Tanrı biliyor." şeklinde bir cevap verdiğini Terry Eagleton'dan okudum. Siz, şair ve anlam arasında nasıl bir ilişki kuruyorsunuz?**

Bizde meşhur bir söz vardır: "El-ma'nâ fî batnî'-ş-şâir." Yani anlam şairin içindedir. Bu ilkeyi benimse rahat et. Şiirde anlam konusunda kafa ütülemek

istemem. Sözün mutlaka bir anlamı vardır. Dolayısıyla şiir de yüce bir söz olarak anlamla doğrudan ilişkilidir. Arif şair Attâr, şiirle arşın akraba olduğunu söyler. İkisi de aynı harflerin farklı dizilişinden oluşur. Attâr buradan hareketle böyle bir fikir yürütürken yanlış bir şey söylemiyor. Şiir arşa ait bir sanattır. Bu yüzden şiirde anlam son derece önemlidir. Ne ki şairin içindeki anlamla şiir okuyucusunun zihninde beliren anlam çoğu zaman aynı olmaz. Biz de bunu şiirin kudretine yorarız. O nedenle sizin söylediğiniz şiirin şair için yüklediği anlam, okur için yok hükmünde olabilir. Hatta bazen şair, okurun şiirine verdiği anlamı görünce hayrete düşer. Hatta kendi yüklediği anlamdan daha cezzap bir anlam da olabilir bu. Bu durumda bazen şair kendi anlamını bırakıp ona sarılabilir. İçinden de der ki bravo benim sahtekârlığıma! Aslında sanat eseri herkese bir şey verebildiği ölçüde değerlenir. Şiir de her okuru can damarından yakaladığında büyük şiir sathına geçer. Kıymetli bir sahtekârlık...

• **Karınca Şarkı’da “sanma ki barajlardan bihaberdir ırmaklar” diyorsunuz. Akla Tanpınar’ın “Asıl mucize insanoğlunun öleceğini bilmesine rağmen yaşamasıdır.” şeklindeki cümlesi geliyor. Robert Browning’e rağmen sormak isterim, andığım dizede ne demek istediniz?**

Şiiri söylerken bunu net olarak düşünmesem de belki bir açıdan kalp ile akıl karşılaşmasından söz ediyorum bu şiirde. Belki duygu burada sıradan değil, daha aşkın bir anlama sahip. Bir yönüyle Rabbin evi olan kalbi tasvir ediyor ırmak. Dolayısıyla “ırmaklar” külli iradeyi

de çağrıştıırabilir okuyucuda, “baraj” ise cüzi iradeyi. Veya bambaşka bir şey. Irmak insan ruhaniyeti, barajlarsa dünya cismaniyeti. Ruh beden zindanında olduğunun farkında olarak vatanına dönüş yollarını arar. Mevlâna’nın dediğı gibi: “Kendi aslından uzak kalanlar/Yeniden vuslat zamanını arar.”

• “büyük şair/ey hezeyan ebesi” diyor-sunuz bir yerde. Türkiye’de de “büyük şair” tanımının altında dün kendisine yer bulan bazı şairlerin, kayıp gittiğine tanıklık ediyoruz. Bu bağlamda “şii-sel adaletin” hakkaniyetli bir biçimde dağıtıldığını düşünüyor musunuz?

Şiirsel adalet kavramı bana yabancı geldi. Büyük şair derken ben gerçekten büyük şairi kast ediyor olabilirim. Tabii şairden şaire fark var. Mesela Büyük Selçuklu Dönemi’nin büyük şairi

Hâkânî de büyük şair, aynı dönemin arifi Senâî de büyük şair. Hâkânî, kendi şiir dilinin mantıku’t-tayr, yani kuş dili olduğunu övünerek söyler. Kuş dili bugün bizim anladığımız anlamda değil sanırım. Hz. Süleyman’ın bildiğı kuş dili bu. Yani hikmet. Mevlâna ise Hakânî’nin bu iddiasına güler ve der ki “*Sen ne bilirsın kuşların dilini/Süleyman’ı bir kez bile görmedin ki.*” Dolayısıyla benim kendini büyük sanıp da bir süre sonra kaybolup giden şairlere bir sözüm yok. Benim iğnelediğim genel anlamda her hâlükârda şair. Yani şair olmak, büyük şair olmak pek de büyük bir iş değil. Tabii, şiir piyasası diye bir şey olduğunu ve orada pazarlama işlerinin yapıldığını da bilmiyor değilim. Varsın olsun.

• *Hayatı içeren şiirlerin çoğunlukla hayatı doğrudan yansıtmayan şiirler olduğu söylenir. Hicabi Kırlangıç şiiri hayatı yansıtırma, hayatı içirme bağlamında hayatla nasıl bir ilişki içindedir?*

Günümüzde eskisinden daha yoğun olarak birey merkezli şiirle karşılaşırız. Dolayısıyla şiir daha ziyade bireyin iç dünyasını dışarı sızdırıyor. Benim şiirim de bundan farklı değil. Hayattan bize yansıyanları biriktirip sonra da taşıyoruz. Bazen hikmetin doğmasına aracılık ederken çoğu zaman da hezeyan ebeliğı yapıyoruz. Bu demek değil ki hayat şiire doğrudan yansıyor. Bilakis şiir hayattan kaçtığımız bir sığınak oluyor çoğu zaman. Çoğu zaman böyle olsa da şiirin hayata yön verdiği de oluyor elbette; hem şairin hayatına, hem şiirin muhataplarının, dolayısıyla da toplumun hayatına.

- “bu ülke şiirden ve acıdan yapılmıştır” “İşte ülkem/ köpeklerin dışlerine sinmiş kan kokusu/ kolay mı burada/ ağacımızı dikecek bir bahçe bulmak” “Ülkemde daha özgür kargalar turnalardan”. Farklı şiirlerinizden ülke için yapılmış değerlendirmeleri barındıran dizeleri aldım. Bu dizelere baktığımda ülkeyle başınızın çok da hoş olmadığını görüyorum. Yanılıyor muyum?

Ülkeyle başımın hoş olmadığını söylemek isabetli olmaz. Ancak bu ülke beni melale sevk ediyor. Şimdi de zaman zaman bu melal sarıyor beni. Ahmed Haşim diyor ya “Melali anlamayan nesle aşına değiliz” diye. Hemen akla bu gelir belki. Ben bu anlamdaki melalden söz etmiyorum. Veya herkes bu kelimeyi farklı anlıyor. Melalin birinci anlamı olarak hüznün deniyor sözlüklerde. İkinci anlamsa bıkkınlık, usanç, gına gelme. Bu ikinci anlam aslında birinci anlam olmalı, hüznün ikinci anlam olmalı diye düşünüyorum. Şimdi melalim daha az. Ben melalden ilk önce usancı anlıyorum kısacası. Bu dizeler, bir döneme işaret ediyor aslında. Geçmişiyse bağları kesilmiş, halkına tepeden bakan veya halkını kendi tasarladığı kalıba dökmek isteyen sözde havasın yönettiği ülkedir bu dizelerde söz konusu olan. Bu havas usanca sürüklüyor, bıkırtıyor, bizar ediyor insanı. Eza duyuyorum halkını küçük gören hödüklüklerden. Şimdi bu havas geri çekilmiş durumda ama pes etmediler. Sözün özü, burada yıllarca halka musallat olmuş melez zihinlerin ülkeye yaptığı kötülüklerden feryat var.

Benim şeyhlerim kitaplardı. Galiba hep hayrette kaldım.

- Şiirlerinizi kolay mı yazarsınız, üzerinde çalışmayı sürdürür müsünüz?

Şiir yazmaya niyetlenmem. Yani kendime şiir yazma ortamı oluşturma çabam yoktur. Şiir yazmak için havaya girmeye çalışan şairler olduğunu duymuşluğum var da onun için söylüyorum bunu. İnsanı havaya sokacak bir müzik falan mesela. Şiirimi açık etmeye utanırım aslında. Evdekiler şiir yazdığımı fark etmesin diye çaba gösteririm. Bazen şiir bir kedinin insanın bacaklarına sürünmesi gibi gelip zihnime sürünür. Çoğu kez, zihnime dökülen dizelere kulak asmam. Bazen dilime dökülen dizeleri yazıya geçirmedim için unutturum. Yazıya geçirmişsem, nadirde olsa okuyup elden geçiririm. Çoğu şiirim ise ilk hâliyle kalmıştır.

- “Hicabi Kırlangıç niçin şiir yazar?” sorusuna yanıtınız ne olur?

Galiba bu soruya hazır cevabım yok. Niçin şiir yazdığımı zaman zaman düşündüm tabii; özellikle de böyle sorular sorulduğunda. Bir cevap şu olabilir: Şiire mecbur kaldığım için şiir yazıyorum. Veya şu: Başka bir şey yapamadığım için şiire sığınıyorum. Şiirden büyük beklentilerim yok, daha doğrusu bir beklentim yok. Yine de şiirsiz olmuyor, ne çare?

- **“Güneşin anlamı yok baksana penceresiz evler.” dizeniz bugünkü okurun şiirle kurduğu ilişki anlamında bir tonlama, bir yankı da taşıyor mu?**

Olabilir. Ama her okuyan kendine göre alır bunu. Kendi şiirimi şerh etmek durumunda kalmamalıyım. Başkası bu dizeyi söyleseydi ne güzel şerh ederdim aslında.

- **Günümüz şiirini, şairlerini, şiir ortamlarını izleyebiliyor musunuz? Şiirin bu topraklardaki geleceğini nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Çok kapsamlı bir izleme konumunda olmadığımı itiraf edeyim. Daha çok eski zamanları izliyorum, az biraz da yeniyi. Şiir bugün başka bir hâli yaşıyor. Yani şiir yüce bir sanat olmakla birlikte bugün tahtını sanat bile sayılmayacak başka işlere kaptırmış durumdadır. Bununla birlikte şiir bugün de önemli bir kudret. Gelecekte de böyle olacak. Şiirin geleceğinden ümitsiz olmak anlamsız bana göre. Şairler aslında büyük işler başarıyorlar. Mesela hasarlı dilimizi onarıyorlar.

- **Tanzimat, Servet-i Fünûn, Millî Edebiyat, Cumhuriyet Dönemi gibi önemli kavşak noktalarında şiirimizin çok önemli misyonlar üstlendiğini ve tartışmaların tam merkezinde yer aldığını görüyoruz. Şiirin giderek geri çekildiği, fildişi kulesinde kendi meseleleriyle meşgul olduğu ileri sürülüyor. Böylesi bir yargıya katılır mısınız, şiir niçin geri çekilmiştir?**

Biraz önce belirttiğim gibi şiirin hâlinde ve geleceğinden ümitliyim ben.

Şiir geri çekilmiştir, sözü anlamlı gelmiyor bana. Ama şunu söylersek haklı olabiliriz: Günümüzde şiirde küçük bireyin küçük meselelerini büyütürken önemli bir iş yaptığını düşünenler olabilir. Bunlara eleştiri anlamında şiirin eski günlerini yad ederek şiirin zayıfladığı düşünülebilir. Ama bu bütün bir şiir âlemi için doğru bir yaklaşım olmaz. Şiirin geri çekildiğini söylerken, şiirden beklentimizi yüksek tutup da şiire kendimizi taşıtmaya çalışıyor olmayalım bu arada. Büyük dünyaları olmayanlar için şiir büyük dünyadır. O yüzden hayatta bunun böyle olmadığınca hayal kırıklığı yaşıyor olabilirler. Saydığımız dönemlerden önce şiir kendi mecrasında seyrediyordu. Büyük işler de yapı-

 şiirin geleceğinden ümitsiz olmak anlamsız bana göre. Şairler aslında büyük işler başarıyorlar. Mesela hasarlı dilimizi onarıyorlar.

yordu. Mevlâna, Sa’dî, Fuzûlî ve Nâbî meselâ şiire büyük işler yaptırmışlardır. Tanzimat’tan itibaren insanlar siyasi mücadelelerini şiir üzerinde yürütmeye kalktılar. Vatanı şiirle kurtarmaya, hükümetleri şiirle yıkmaya, dünyayı şiirle değiştirmeye kalktılar. Bu olmadı. Oysa geçmişte şiir siyasi anlamda dünyayı değil bireyin dünyasını değiştiriyordu belki. Yaşadığımız bir geçiş dönemi olmalı. Şiir şimdi kendi yatağına geri çekiliyor anlamında geri çekilmeden de söz ede-

biliriz. Marjinal müptezellikleri pek de hesaba katmamak lazım. Bir de her dönemde şairin el üstünde tutulma duygusu hep olmuştur. Bir beyit söylesin ve akan sular dursun. Şair bu duyguyu içinde besler, büyütür, ama şiirinde bu kumaş olmayınca hırçınlaşır. Sonra hayıflanmalarını, ukdelerini şiire boca eder. Bunlar geçip gider; şiir yolunu bulur.

• *Yakın bir zamanda okuduğum Sessizlik ve Gürültü romanında yazar Nihad Sîris, “Düzyazı akla ve bireye hitap ederken şiir kitlelere hitap eder ve onları yönlendirir. Dolayısıyla şiirin önce Batı’da gözden düşmeye başlaması şaşırtıcı değildir. Şiir, hamaset yapıp kişiliği yok ederken düzyazı akıl, bireysellik ve kişilik yaratır.” diyor. Bu karşılaştırmaya ilişkin neler söylemek istersiniz?*

Suriyeli yazar Nihad Sîris, kendi ülkesini ve tipik Arap ulus devletlerini anlatıyor bu romanında. Rahmi Er de güzel, duru bir Türkçeyle çevirmiş, belirtiyim bu arada. Sîris’in alıntılıdığınız sözleri şiirin bir bölümü için, özellikle de Arapça şiirin bir dönemi ve bir bölümü için geçerlidir. Şiirin tamamına bunu teşmil edemeyiz. Tekrar olacak ama şiirimizdeki bazı eserler bunu nakzeder. *Mesnevi*’yi okuyarak kişiliğini koruyan gençleri ne yapacağız? Öte yandan düzyazı için de böyle bir yüceltme ne kadar doğrudur, sorgulamak gerekir. Mesela roman çok masum bir tür mü? Burada din afyondur, sözüyle şiir kişiliği yok eder sözü sanki aynı kapıya çıkıyor. Bu sözlerle tut ki hak verdik. O zaman sormalıyız: Hangi din, hangi şiir?

Hicabi Kırlangıç 3 defter

Ebabil

• *Kur’an sözünün şiir olmaması, Sîris’in belirttiği çerçevede yani şiirin kişiliği yok etmesi bağlamında nasıl değerlendirirsiniz?*

Ben bu savla *Kur’an*’ın şiir olmayışı arasında bir bağlantı kuramıyorum. Hatta *Kur’an*’da şiirsellik son derece etkileyici boyuttadır. *Kur’an* şiir değildir tabii ki. Şiir de nesir de onun karşısında secdeye kapanır ister istemez.

• *Şiirimizdeki metafizik auranın kaybolduğunu gözlemliyoruz. Hicabi Kırlangıç’ın şiiri için metafizik bir kaygı söz konusu mudur?*

Bir kaygı olduğunu zannediyorum, ama metafizik kelimesinden pek hoşlanmıyorum. Başka bir tabir de bulamıyoruz ne yazık ki. Aura da öyle ya. Hatta daha garip. Ben eski kafalı kalıyorum

Sairin içindeki anlamla şiir okuyucusunun zihninde beliren anlam çoğu zaman aynı olmaz. Biz de bunu şiirin kudretine yorarız. O nedenle sizin söylediğiniz şiirin şair için yüklendiği anlam, okur için yok hükmünde olabilir.

galiba. Ama ne demek istediğinizi anlıyorum. Kelimelere takmasam iyi olacak bu arada. Bireyin küçük iç dünyasının sorunlarını büyütme bugünkü şiirde en çok eleştirilmesi gereken taraflardandır bence. Başkaları böyle düşünmeyebilir. Büyük insanı arayan şiir ruhani bir yöneliş içindedir. Günümüz şiirinin çoğunluğu maaş aklıyla (geçimlik akılla, küçük resme takılıp kalan akılla) yazılıyor. Sizin dediğiniz bu kapıya çıkıyor. Mead aklıyla (akıbeti gören akılla yani küçük resme takılıp kalmayan, büyük resmi gören akılla) söylenen şiiri yenisinden öne geçirmeliyiz. Benim şiirimde mead aklına ulaşma çabası var diye zannediyorum.

• *Canetti “Cervates olmasa, Gogol olmasa, Dostoyevski olmasa, Büchner olmasa ben bir hiçtim. Ateşsiz, köşesiz bir ruh.” diyor. Bizim edebiyatımızda böylesi değerbilir ifadelerle çok da karşılaşmıyoruz. Siz Canetti gibi bir söz söylemiş olsaydınız kimleri, niçin anardınız?*

Biz dünyamızı 20. yüzyıl Türkçesiyle sınırladığımız için kendimizi hedayinabit zannediyoruz. Yukarıdaki isimler aynı dille mi yazdılar? Mesela Arapçayı, Farsçayı dâhil edersek buna benzer güzel sözler buluruz mutlaka. Bizim şairlerimiz Hafız için, Sa’dî için ne demişlerdir, bilen var mı? Mesela Yunus Emre Mevlâna için ne diyor? “Mevlânâ Hüdâvendigâr bize nazar kılalı/Anun görklü nazarı gönlümüz aynasıdır.” Yahut Mevlâna’nın kendisi irfani şiirin öncüleri olan Attâr ve Senâî için ne diyor? Diyor ki “Attâr ruhtu, Senâî onun iki gözü. Biz Senâî ve Attâr’ın ardınca geldik.” Bir başka yerde de Attâr için şöyle diyor: “Yedi aşk şehrini Attâr dolaştı, biz daha bir sokak dönemecindeyiz.” Bence bizimkiler daha güzel söylemişler. Belki şimdilerde buna benzer ifadeler göremeyişimiz bizi bu kanıya sevk ediyor.

• *“Meşrutiyetten Cumhuriyete İran Şiiri” güldestesinde (antolojisinde) çağdaş İran şiirinden birçok şairin şiirini Türkçeye kazandırdınız. Verdiğiniz bilgilere bakılırsa “Meşrutiyet” İran şiiri için önemli bir kırılma anlamına geliyor. Bizim için Servet-i Fünûn, artık Batı edebiyatında karar kıldığımız bir dönem olarak bilinir. “Meşrutiyet” İran şiiri için benzer bir parantez anlamı taşıyor mu?*

Meşrutiyet hareketi İran’da bir ümidin adıdır veya bir hayal kırıklığının. Şu anlamda ki okumuş kesimler meşrutiyetten çok şey beklediler ama beklentilerinin çoğu gerçekleşmedi. Çünkü altyapı yeterli değildi. Bizdeki

gibi tıpkı. Ama onlarınki daha vahim-
di. Meşrutiyet taraftarı şairler şiirlerini
meşrutiyetin hizmetine verdiler ama bu
şiirler ne şiir olmayı tam olarak hak ede-
bildi ne de meşrutiyet için inşa edici bir
işlev görebildi. Sadece harekete geçirici
etkenlerden biri olarak kendini göstere-
bildi o kadar. O hengamede şiir üzerine
kafa yoran da pek bulunmuyordu. Bu-
nunla birlikte meşrutiyet süreci (öncesi
ve sonrasıyla) şiirin şiir için önemli
bir getirisi oldu. O da şudur: Şiirde maz-
mun ve konu değişikliği meşrutiyet şi-
iriyle ivme kazanmış oldu. Sonrasında
yeni dünyaya uygun bir şiir dili doğma-
ya başladı. Yani meşrutiyet süreci şiiri,
yeni şiirin doğuşunu ve gelişmesini ko-
laylaştırdı.

• ***Çağdaş İran şiiri ile geleneksel şiir
arasında nasıl bir ilişki var? Geçmişin
reddi biçiminde mi geliyor çağdaş şiir
yoksa gelenekten besleniyor mu?***

İran'da geleneksel şiir, varlığını
canlı bir biçimde sürdürüyor. Bugün ya-
şayan geleneksel şiiri iki sınıfa ayırmak
uygun görünüyor bana: Biri her şeyiyle,
ruhuyla, diliyle, konusuyla, mazmunuy-
la eskiyi andıran geleneksel şiir. Diğeri
biçim olarak geleneksel olmakla birlikte
dil ve söylem olarak epey yeni ve mo-
dern, hatta modern üstü bir şiir. Öte yan-
dan yeni şiir dediğimiz ve bizde kimile-
rince serbest şiir tabir edilen şiire benzer
bir şiir var ki biçim olarak da eskiden ve
gelenekten kopmuştur. Bununla birlikte
bu yeni şiir de eskiye tamamen sırtını
dönememiş, onun kimi imkânlarından
yararlanmıştır. Bunda dilin geçmişle

bağlarını koparmayışının payı büyüktür
diye düşünüyorum.

Bizde elifba değişikliğinin gerçek-
leşmesiyle şiirin hâletiruhiyesi değış-
ti. Birden hafiflediğini, özgürleştiğini
hissetti. Aslında yanılsamaydı. Evden
çıkışmış, sokakta kalmıştı, gidecek yeri
yoktu; bunu geç anladı. Toparlamaya
çalıştı ve epeyce de topladı aslında.
İran'da ev değışmemiş, şiir evin dışın-
da kalmamıştı. Şiir kendini kısıtlanmış
hissediyor, bu kısıttan kurtulmak için ne
yapmak gerektiğini düşünüyordu. So-
nunda evi içerden yenilemeye çalıştılar.
Son aşamadaysa evin dış cephelerine de
el attılar. O yüzden hem yeni oldu hem
eski. Bu durum yerine göre iyi, yerine
göre kötüydü. Bu durum bütün İran
şiiri için geçerli değildi tabii. Bazı şa-
irler eski evden memnundular. Evin
avlusundan dışarı çıkmaya, pencere-
den dışarıya bakmaya çalışmadılar bile.
Ama sokaklar değışmişti; evin içinden
bunu fark edemediler. Bazı şairlerse
hem eski evden memnundular hem de
dışarıya bakmaktan geri durmuyorlar-
dı. Eski şiir onları öyle kuşatmıştı ki o
kuşatmayı hayatta kalmak için zorunlu
görüyorlardı. Buna rağmen bir yandan
da dışarıdaki yeni gelişmeleri alkışlı-
yorlardı. Bu gelişmelerden şiirin muaf
olduğunu sanıyorlarmış gibi bir hâleri
vardı. Mesela uçak için şiirler yazıyorlar,
uçacağı çelik gövdeli, tunç kanatlı zümrü-
düankaya, kartala vs. benzetiyorlardı.
Veya otomobil demirden attı onların şi-
irlerinde. Elbette bu anlayışlar kalmadı
artık; bir orta yol tutturdular. Onların
orta yolu bence İran şiirinde olumlu bir

gidişi işaret ediyor. Şunu da belirtmeliyim ki bizim şairlerimiz arasında bu orta yolu biraz gerilik gibi görenler var. Belki de haklılar, ne bileyim.

• **Klasik şiirimizin aid olduğu Doğu şiir havzası içinde, çağdaş şiirimizin dâhil olduğu Batı şiir havzasından daha fazla kabul görmediğini düşünüyorum. Söz gelimi geleneksel İran ya da Arap şiiri içinde klasik edebiyatımıza küçük bir yer dahi açılmadığını duyuyor, okuyoruz. Böyleyken niçin klasik, geleneksel şiirimizin daha değerli olduğuna ilişkin bir kanaat vardır?**

Uzun bir mevzu. Arap şiiri İslam şiirinin anasıdır. Ondan Farsça şiir doğdu, ondan da Türkçe şiir. Sonra da kardeş oldular. Önce gelen oturur, diye bir tabir var, Ankaralılar daha iyi bilir bunu. Ankara Belediyesi Elektrik-Gaz-Otobüs idaresinin kısaltması olan EGO'nun gençler arasındaki açılımıydı bir zamanlar. Bu hesap, diller de İslam kültüründe yer kapmışlardır. Türkçe bir bakıma otobüse en son binen dildir. O yüzden şiirimizde protokolde birinci sırada ol-

mayabilir. Bu, onun değerinden pek bir şey eksiltmez. Sizin de belirttiğiniz gibi Batı daha ziyade farkındadır bu şiirin. Arapça ve Farsça konuşan toplumlar belki Türkçe şiirin pek farkına varamamışlardır. Keşke varsalardı. Tabii, bu toplumlarca Türkçe şiir hiç bilinmiyor demek de doğru değil. Ben size bir örnek vereceğim. Klasik Farsça şiirin son büyük şairi kabul edilen ve hâtemü'sşuarâ diye anılan ve ana dili Farsça olan Molla Câmi, Ali Şir Nevâî'nin Türkçe eserlerini ilk okuyan ve haklarında görüş belirten bir otoritedir. Câmi, onun Nevâî'nin Hamse'sini son derece beğenir ve onu Nizâmî'nin Hamse'siyle eş değer, hatta ondan daha üstün görür. Bu arada, şu sözü nasıl değerlendirilir bilemem: “*Bu eser de Derî (Farsça) diliyle olsaydı/Şairlerin şairlik sergilemesine mecal kalmazdı/O mucizevî şiirlerin nizamı karşısında/Nizâmî kim olurdu, Husrev (Dehlevî) kim?*” Dilin yaygınlığı şiir için elbette avantajdır, şiirin güzelliği bununla ölçülüyor bildiğiniz gibi.

Bu genel değerlendirmeden sonra, klasik şiirimiz niçin daha değerlidir, sorusuna cevap arayalım. Bu, aidiyetle ilgili bir konudur. Biz, yeni dönem şiirimizle nereye aidiz? Yeni şiirimizi bizden başka kim okuyor? Eski şiirimizi az da olsa bizim Arap, Acem ve Hintli kardeşlerimiz okuyorlardı, ayrıca Batı da epeyce okuyordu. Şimdi bizi kim okuyor? Sadece soruyorum. Farklı cevaplar gelir çünkü. Başkalarınca çok okunmak ölçütse, bence eski şiirimiz daha çok okunuyordu. Sayayım mı? Araplardan, Acemlerden, Hintlilerden

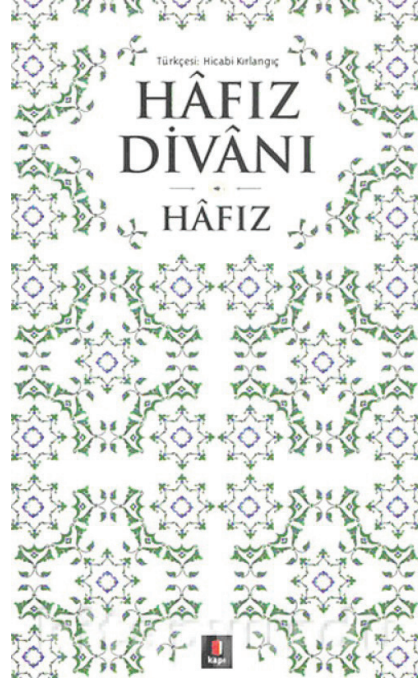
Hayattan bize yansıyanları biriktirip sonra da taşıyoruz. Bazen hikmetin doğmasına aracılık ederken çoğu zaman da hezeyan ebeliği yapıyoruz. Bu demek değil ki hayat şiire doğrudan yansıyor. Bilakis şiir hayattan kaçtığımız bir sığınak oluyor çoğu zaman.

Bireyin küçük iç dünyasının sorunlarını büyütmek bugünkü şiirde en çok eleştirilmesi gereken taraflardandır bence.

ve Türklerden başka, Kürtler, Boşnaklar, Arnavutlar (aslında son üç kavim de Türklerle birlikte Türkçe şiirin asıl sahiplerindendir ya) Özbekler, Tatarlar, Türkmenler... Bakınız, geniş bir havza bu. Şimdi bu kadar geniş bir havzamız var mı, şüpheliyim. Mısır'ın son Memluk Sultanı Kansu Gavri'nin, Yavuz Sultan Selim'ce saltanatına son verilen sultanın, Türkçe divanı var. Türkiye'de basıldı yakınlarda. Demek ki Mısır'da da Türkçe şiir yaygındı. Mehmed Akif'in Gölgele'i de Mısır'da basıldı meselâ.

• *Hece Yayınlarından Hâfız Divânı çeviriniz çıktı. Türkçenin bugün içinde aktığı mecrayı düşündüğümüzde şiirsel bir çeviri yaparken ne tür zorluklar yaşadınız?*

Cevap sorunuzda var aslında. Türkçe geçmişiyile arayı bu denli açmasaydı, Hâfız'ı Türkçeye çevirmek o kadar da zor olmazdı belki. Tabii ben şiirsel bir çeviri yapmayı fazla önceledim diyemem. Metne fazlasıyla bağlı kaldım çeviride. Çeviriyle esas metin karşılaşılabilirsin, istedim. Buna rağmen çevirinin şiir tadının hissedilmesi için de bir çabam oldu elbette. Bu yüzden bazı yerlerde çok zorlandığımı söyleyebilirim. Şiir çevirisi muhataralı bir iş. Hâlâ üzerinde çalışabilirim o çevirinin. Kendimi tutuyorum.

• *“Şiraz’da Şiir” şiirinizde, “hâfız peynir ekmektir karın doyurur” diyorsunuz. Dizeyi açmanızı istesem...*

O şiir Şiraz’da söylendi. Zaten birkaç dizeden ibaret. O an o hâliyle geldi ve söylendi. Bir dize daha vardı, sonradan üzerini çizdim terbiyesiz göründüğü için. Şiraz, Hâfız'ın memleketi bildiğiniz gibi. Hâfız'ın toprağa verildiği kabristanda şimdi sadece Hâfız'ın kabri var. Daha doğrusu diğerlerinin üstü düzlenmiş ve bahçe hâline getirilmiş. Oraya gittiğiniz zaman Hâfız'ın hava sahasına girmiş oluyorsunuz. Sa’dî de Şirazlı ve onun kabri de Şiraz'ı süslüyor. Hatta onun mezarının olduğu yer daha görkemli. Buna rağmen Şiraz’da en çok Hâfız'ın sözü geçiyor. Hâfız gerçekten bir geçim kaynağıdır. Mesela her yayınevi bir Hâfız divanı sürmüştür

piyasaya. Bir de Hâfız'ın dizelerinin yazılı olduğu kartlar satılır sokaklarda, tefeül etmek için. Her bürokrat, hatip, hoca, turizm rehberi, tellak vs. sözüne Hâfız'dan birkaç dizeyle başlar meselâ. Artık bu dizenin albenisi kalmadı galiba.

• ***Türkiye Yazarlar Birliğinin Başkanlığını da yürütüyorsunuz. Türkiye Yazarlar Birliği yazarlara, şairlere, edebiyat dünyasına karşı ne türden sorumluluklar üstelenen bir kuruluştur? Belirli bir siyasal yelpaze içinde kaldığınız, Türkiye'nin bütün edebiyat verimlerini kuşatmadığınız yönündeki bir eleştiri için neler söylersiniz?***

Türkiye Yazarlar Birliği, yazarları, şairleri, fikirle işi olan kalem erbabını muhatap alan ve onlara muhatap olan bir kuruluş. Ancak bilinmeli ki bir meslek birliği olarak tanımlanabilecek bir kuruluş değil. Telif hakları öncelikli işimiz değil mesela. Biz kültür ve düşünceyi ön planda tutan bir gönüllü teşekkülüz. Bazen, ben bir roman yazdım, bunu basın, diye gelen dostlar oluyor. Böyle bir sorumluluğu üstlenmiyoruz mesela. Ama Türkiye'nin kültür, düşünce ve edebiyatının seyrinden sorumlu görüyoruz kendimizi. Yani bu seyrin ülkemize yararlı olması için katkı sağlamaya çabalıyoruz. Hükûmetlere kültür ve düşünce alanlarında destek vermeyi, yanlış gördüğümüz uygulamalarda ku-

rumları kırmadan, dökmeden uyarmayı, eleştirmeyi sorumluluğumuzun gereği olarak görüyoruz. İdeolojik bir tavır alış içinde değiliz. Siyasi kurum ve kuruluşlara yamanmadan ve mutlak cephe almadan bağımsız olarak çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Bazı büyük çaplı faaliyetlerimizde hükûmetlerden, belediyelerden katkı ve kolaylaştırıcılık talep ediyoruz ama onların sağladığı katkı ve kolaylık, bizim konumumuzu etkilemiyor. Eleştireceksek gene eleştiriyoruz. Destek istediğimiz bir kurum bize destek vermediği hâlde alkışlanacak bir iş yapmışsa onu da alkışlamaktan geri durmayız. Bütün bunlarla birlikte geniş bir düşünce dünyası var bizi içine alan. Bu dünyaya bağlıyız. Bu dünyanın dışındaki verimleri de ciddiye alıyoruz-- elbette. Ama onları tam anlamıyla kuşatmak sorumluluğunu taşıyıyor olabiliriz ve bu eleştirilmemeli. Fakat yıllardır verdiğimiz ve gelenekselleşen ödüllere baktığımızda Türkçenin bütün edebî verimlerini dikkate aldığımız görülecektir. Ama fikriyatımıza yakın olan verimlere pozitif ayrımcılık uygulamak de bizim sorumluluğumuzun bir parçasıdır. Bize benzer başka kuruluşlar da var. Onların dünyası da ayrı olabilir. Böylece her kuruluş kendi dünyasına uygun verimleri kuşattığında, kuşatılmadık bir verim kalmıyor, diye düşünüyorum.